

Bewegend

Een van de laatste taken bij het finaliseren van een nummer van *Sociologos* is het maken van een coverfoto. Er wordt altijd gezocht naar een beeld dat past bij de verschillende onderzoeksartikelen in het nummer. Die *post hoc*-oefening steunt op de overtuiging dat het voor sociologen belangrijk blijft een zicht te behouden op de grote en algemene vragen van de discipline. Noem het maken van de coverfoto dus gerust een redelijk eigenzinnige poging om de sociologische verbeelding scherp te houden. Het dwingt ons er in ieder geval toe over verschillende specifieke topics heen te kijken en te zoeken naar samenhang en gelijkenissen. De bijdragen in dit nummer hebben met elkaar gemeen dat ze allemaal op de een of andere wijze betrekking hebben op het onbekende en onzekere eigen aan beweging. Of het nu gaat over individuele gevolgen van sociale mobiliteit, expliciete pogingen om dynamieken in de stad te beïnvloeden, verveling of de groei van de geschoolde samenleving: het gaat telkens over situaties waarvan we de uitkomsten niet kennen of waarvoor we geen oplossing weten. Telkens staat beweging of het gebrek eraan en de onzekerheid waarmee die gepaard gaat centraal. De onzekerheid of de ingeslagen weg het doel bereikt dat hij voor ogen heeft, typeert een klimmer. Rustig blijven zitten is in zijn positie in ieder geval geen oplossing, al vraagt hij zich ongetwijfeld geregeld af of het allemaal wel de moeite waard is en waar zijn weg finaal toe leidt. Veel van die elementen vinden we terug in de onderzoeksartikelen van dit nummer.

Neem het voorbeeld van stedelijkheid. Alle bevolkingsprojecties wijzen in dezelfde richting: de stad is de toekomst. In de komende decennia zal de stad voor steeds meer mensen de primaire leefomgeving worden. Algemene maatschappelijke tendensen manifesteren zich daarenboven vaak het eerst in steden. Tot zover de zekerheden. Het is hoogst onduidelijk hoe wij als samenleving dat proces van verstedelijking in goede banen kunnen leiden. De uitdagingen zijn legio. Segregatie, het letterlijk gescheiden wonen en leven van bevolkingsgroepen, vormt zonder twijfel een van de belangrijkste uitdagingen. Ingrijpen op dergelijke dynamieken is niet vanzelfsprekend. Toch probeert men het. Het opwaarderen van buurten met als expliciete doelstelling het vergroten van de sociale mix in de buurt is er een concreet voorbeeld van. Beleidsmakers trachten langs die weg het sociale weefsel te versterken en de sociale cohesie te vergroten. Eva Christians onderzoekt de sociale implicaties van een dergelijke stadsvernieuwing voor Gent. Het resultaat is, zoals doorgaans bij sociologisch onderzoek, genuanceerd. Gentrificatie blijkt een positief effect te hebben op sociale cohesie in de buurt, alleen weten we niet precies waarom dat zo is.

Het onbekende manifesteert zich ook in het levenstraject dat individuen afleggen. Onze samenleving zet vandaag sterk in op mobiliteit. Soms lijkt het een nieuwe burgerplicht om ernaar te streven 'het maximale' eruit te halen en het beter te doen dan waar je vandaan komt. Dit streven wordt niet alleen aangemoedigd met argumenten die verwijzen naar de individuele voordelen van een succesvol leven. Steeds luider klinken argumenten die verwijzen naar het collectieve belang van opwaartse sociale

mobilititeit. Binnen dergelijke pleidooien wordt het gevoel tussen twee werelden te vallen, het risico zich nergens echt thuis te voelen, als gevolg van mobiliteit vaak genegeerd of onder de mat geveegd. Dat is vreemd, omdat bezorgdheid over dissociatie - de vakterm die de potentieel ontwrichtende ervaring vat die gepaard gaat met grote sociale mobiliteit - de grondleggers van de sociologie reeds bezighield. Stijn Daenekindt haalt hun argumenten van stal en past ze toe op recent surveymateriaal. Sociale mobiliteit staat in zijn bijdrage gelijk aan het bereiken van een onderwijsniveau dat hoger of lager is dan datgene van de ouders. Daenekindt bestudeert drie concrete uitingsvormen van dissociatie, namelijk gevoelens van sociale desoriëntatie, utilitair individualisme en sociale isolatie. Zogenaamde diagonale referentiemodellen laten toe zorgvuldig de effecten van opwaartse en neerwaartse opleidingsmobiliteit te onderzoeken. Ook wie geen uitgesproken interesse heeft voor de concrete uitkomsten die bestudeerd worden, vindt in dit artikel vele aanknopingspunten om de gebruikte methodologie toe te passen op het eigen onderzoeksthema.

Klimmers stellen hun beklimmingen graag voor als persoonlijke overwinningen. Man versus top: 1-0. In werkelijkheid zijn beklimmingen meestal het summum van samenwerking en wederzijds vertrouwen en is de berg of de rotswand veeleer van secundair belang. Dat is ook min of meer de algemene conclusie van Lauren Vanbossche en collega's die sociale verschillen in ervaren verveling in de vrije tijd bij Vlaamse jongeren onderzoeken. Het maakt namelijk niet zoveel uit wat jongeren doen, maar dingen samen doen is cruciaal om verveling in de vrije tijd te drukken. Verveling dient duidelijk onderscheiden te worden van 'niets doen'. Terwijl dat laatste een positieve ervaring kan zijn, duidt verveling altijd op een negatieve ervaring. Niet geheel onverwacht blijkt verveling sociaal ongelijk verdeeld te zijn. Wel opvallend is dat, in tegenstelling tot bijvoorbeeld het economisch en cultureel kapitaal van mensen, het vooral het gebrek aan een stevig sociaal netwerk is dat sterk verband houdt met het ervaren van verveling.

Onzekerheid, dynamieken, sociale cohesie: het zijn begrippen die voortdurend opduiken in discussies over de groei van maatschappelijke scheidslijnen. De afgelopen jaren werd in die context vaak gesproken over onderwijsverschillen en de vraag of er een nieuwe scheidslijn rond onderwijs groeit. Argumenten uit dat debat of een bespreking van een van de boeken die erover geschreven werden, kon u al lezen in eerdere nummers van *Sociologos* (zie volume 36, nummers 3 en 4). Dat debat verzandde echter in een atheoretische welles-nietesdiscussie over de vraag of opleidingsverschillen in denken, handelen en voelen over de tijd groter of kleiner worden. Dat was niet wat Parsons voor ogen had toen hij in 1971 de 'onderwijsrevolutie' op dezelfde hoogte plaatste als de industriële en democratie revolutie (p. 94). Verfrissend is daarom het essay van Raf Vanderstraeten en Frederik Van der Gucht op basis van hun boek *De geschoolde samenleving*. Theoretisch sluit hun werk aan bij institutionele theorieën over onderwijs die vooral focussen op processen van legitimatie en autoriteit. Precies omdat wij onderwijs voorstellen als een soort allesoplosser voor maatschappelijke en individuele problemen, of precies omdat onderwijscertificaten als *gatekeepers* op de arbeidsmarkt gebruikt worden, krijgen de binnen het onderwijs verworven kennis en vaardigheden een autoritair karakter. De cruciale vraag wordt dan wat er gebeurt

in een samenleving waar “[...] everybody knows and *everybody knows that everybody else knows that education rules in modern society*” (Kingston *et al.*, 2003, p. 55). Het essay situeert zich in een onderzoeksstroom die daarbij aansluit. In deze benadering ligt niet zomaar een blik op de maatschappelijke evolutie van opleidingsverschillen besloten, maar vooral ook een andere wijze om de geobserveerde verschillen in denken, handelen en voelen naar opleidingsniveau te benaderen. Het pleidooi van Vanderstraeten en Van der Gucht overstijgt het louter theoretische niveau en wordt gekoppeld aan concreet geografisch onderzoek naar de evolutie van opleidingssegregatie sinds de jaren 60.

De drie onderzoeksartikelen en het essay worden aangevuld met twee boekbesprekingen die van dit *Sociologos*-nummer weer bewogen sociologisch leesvoer maken.

Namens de redactie,
Bram Spruyt

Bibliografie

- Kingston, P.W. *et al.* (2003). Why Education Matters. *Sociology of Education*, 76(1), 53-70.
Parsons, T. (1971). *The System of Modern Societies*. New Jersey: Prentice-Hall.